

نقش مراکز آموزشی و دانشگاه ها در ترویج امر معروف و نهی از منکر

سید حسن خلیلی حسین آبادی

دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، اصفهان، خوراسگان

- دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، اصفهان، خوراسگان، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی

چکیده

امر به معروف و نهی از منکر یک فریضه بزرگ الهی است و بسیار مورد تاکید قرار گرفته و انجام آن بر همه مسلمانان تکلیف شده است. امر به معروف و نهی از منکر مشروط به زمان و مکان خاصی نیست. انسان خیرخواه باید همیشه خیر مردم و مسلمانان را بخواهد و خیر آنها در پیروی از مکتب حیات بخش اسلامی است که از راه امر به معروف و نهی از منکر به دست می آید با توجه به این اصل مهم اجرای این فریضه بزرگ در دانشگاه توسط کارکنان (مدیران و عوامل اجرایی)، اساتید و دانشجویان از اهمیت خاصی برخوردار است. دانشجویان که یکی از آنها یا بسیاری از آنها در موقعیتها یا شرایطی قرار می گیرند که توجه آنان به فریضه امر به معروف و نهی از منکر تاثیر بسزایی در جامعه خواهد داشت در مقاله حاضر ضمن ارائه تعریفی از امر به معروف و نهی از منکر و ضرورت و شرایط و مراتب انجام این فریضه و بیان آثاری از انجام این فریضه الهی به نقش نهادهای آموزشی و مراکز علمی و دانشگاه ها در ترویج این فریضه اشاره شده است و در انتها تدابیری سازنده در جهت جلوگیری از انحرافات جوانان به صورت جداگانه آمده است

واژه‌های کلیدی: امر به معروف، نهی از منکر، دانشگاه

مقدمه:

یکی از دستورات مهم اسلام که در مورد آن سفارش بسیار شده، امر به معروف و نهی از منکر است. امیرالمؤمنان علی (ع) می‌فرماید: «پایداری دین به امر به معروف و نهی از منکر و اقامه حدود آن است.» (حر عاملی، ۱۴۱۴) بعد از انقلاب شکوهمند ایران، دشمنان که نتوانستند از تهاجم نظامی هشت ساله علیه ایران، در مسیر انقلاب اسلامی وقفه‌ای ایجاد نمایند. حوزه عملیاتی خود را به میدان فرهنگی کشاندند و این جبهه عظیم را روز به روز گسترش می‌دهند، در این تهاجم، سیل منکرات از طریق وسایل ارتباطی و انتشاراتی، جهت تحقق یک دهکده جهانی، روانه جامعه اسلامی شده و فرهنگ و آحاد ملت را به سوی ابتدال دعوت می‌کند.

جبهه منکر، در محورهای مختلف اعم از فرهنگی، اخلاقی و ... با استفاده از سنگرهای متنوع در پی به زنجیر کشیدن سربازان معروف و نابودی آنان می‌باشد.

با توجه به مطالب فوق و فرموده امام خمینی که فرموده‌اند: «مساله حوزه‌های علمیه و مساله دانشگاه‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. زیرا به منزله مواد خام، مقدرات یک ملت و کشورند. این دو مقام، مرجع نشر حقایق اسلام و مسائل سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و دیگر مسائل مورد اطلاع کشور می‌باشد و با وجود این دو قشر، موتور حیات یک نظام بکار می‌افتد. اینان هستند که صلاح و اصلاح آنها کشور را به صلاح می‌کشاند و خدای نخواست، فسادشان منشأ فساد یک ملت است (زارعی، ۱۳۷۲). حال بر آن شده ایم تا نقش مراکز آموزشی و دانشگاه‌ها را در ترویج امر به معروف و نهی از منکر را مورد بررسی قرار داده و تدابیری سازنده را در زمینه جلوگیری از انحرافات جوانان یا همان دانشجویان بیان نماییم.

۱- تعریف معروف و منکر:

با توجه به کاربرد این دو واژه در آیات و روایات و مصادیقی که برای آن دو ذکر شده است، می‌توان این دو مفهوم اصیل دینی را اینگونه تعریف نمود:

الف) امر به معروف: کنشی است برای تحقق آنچه مطابق تعالیم دین و عرف دینداری آشنا و پسندیده است.
ب) نهی از منکر: واکنشی برای ناپدید ساختن آنچه در عرف دینداری ناآشنا و نکوهیده است (طبرسی، ۱۴۰۶، ۵-۷/۶-۷۶-۱۴۰۰؛ همو، ۷-۸/ص ۵۰۰) بر این اساس معروف خوبیهایی است که «همه کس شناس» است و منکر بدیها «همه کس شناس» است. از همین جا درمی‌یابیم اسلام آئینی است که از روش معروف و منکر همه کس شناس بهره می‌گیرد. نه معروف و منکرهایی که متغیر و تابع عرف است عرفی‌ب که تابع ازمنه و امکان است چنین معروف و منکرهایی نمی‌توانند از جمله خوب و بدهای همه کس شناس باشد. خوب و بدهای همه کس شناس با فطرت انسان به هم تنیده است و اقتضای فطرت بیدار، همیشه و همه جا یکسان است مثلاً یکی از معروفهای عرف دینداری اعتقاد به خداست و این اعتقاد تابع سلايق و علايق و نظامات و فرهنگها نمی‌باشد همانگونه که در دعای جوشن کبیر نیز آمده است «یا خیر معروف عرف» پس در این نوشتار امر به معروف به معنای اموری که مطلوب طبع عموم است و امر به منکر مطرود طبع عموم است نمی‌باشد؛ اگر طبع به معنای فزرت لحاظ شود سخنی نیست اما اگر به معنای عرف متغیر و لزان جوامع منظور شود از قلمرو بحث این نوشتار خارج است.

۲- ضرورت و اهمیت اجرای امر به معروف و نهی از منکر:

یکی از دستورات مهم اسلام که در مورد آن سفارش بسیار شده امر به معروف و نهی از منکر است. خداوند متعال به خاطر برجستگی امر به معروف و نهی از منکر در مجموعه احکام و وظایف اسلامی، نشان برجسته‌ی بهترین امت را به مسلمانان اعطا فرموده است:

«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ» (آل عمران، ۱۱۰)

از پیامبر اسلام درباره اهمیت نهی از منکر چنین نقل شده است:

«ان الله عزوجل لیبغض المومنون الضعیف الذی لا دین له، فقیل: و ما المومنون الضعیف لا دین له، قال: الذی لاینهی عن المنکر» همانا خداوند دشمن می‌دارد مومن ضعیفی را که دین ندارد! سوال شد که مؤمن ضعیفی که دین ندارد کیست؟ فرمود کسی که نهی از منکر نمی‌کند.

با توجه به بیانات رهبر انقلاب که مسئله امر به معروف و نهی از منکر و مقابله با تهاجم فرهنگی و اهمیت آن را به ویژه در اوضاع کنونی خاطر نشان ساختند و با دلسوزی و شور انقلابی بر اهمیت این فریضه الهی تاکید ورزیدند. مسئولان کشور، نهادها و آحاد مردم باید میدان را برای نفوذ عناصر فاسد و رخنه فرهنگ منحط غربی و طراحان تهاجم خالی نکنند، و با عمل به این وظیفه به هر شیوه مناسب به دفاع از اسلام و انقلاب و ارزش‌ها برخیزند و با توطئه مقابله کنند (رهبر - ۱۳۷۲). به هر حال برای حفظ ارزش‌ها بر پیکار نظامی جهاد و شهادت مورد توجه قرار می‌گیرند و در مرحله فرهنگی امر به معروف و نهی از منکر که خود نیز از مراحل جهاد است و حتی از پیکار نظامی دشوارتر است حساسیت و هوشیاری بسیاری را می‌طلبد رمز اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در اسلام را در همین نکته باید کاوید. امام باقر (ع) در یک روایت بسیار مهم و تکان دهنده این مضمون را بیان فرموده که بخشی از آن چنین است:

«در آخر الزمان گروهی می‌آیند، ریاکار که امر به معروف و نهی از منکر را ترک می‌کنند آن را واجب نمی‌دانند مگر هنگامیکه از ضربه و زیان در امان باشند و برای خود عذرهای تراشند، نماز و روزه را بجا می‌آورند زیرا به جان و مال آنان لطمه نمی‌زند و اگر نماز هم زیان جانی و مالی برای آن داشت آن را کنار می‌زند. همانگونه که بالاترین و ارزشمندترین فرایض را به دور افکندند امر به معروف و نهی از منکر فریضه‌ایست بزرگ که بوسیله آن سایر فرایض دین بپا می‌شود آن گاه که این وظیفه ترک شود خداوند به آنان خشم می‌گیرد و عقوبت الهی آنان را فراگیر می‌شود و نیکان در خانه اشرار و کودکان در کنار بزرگانشان به هلاکت می‌رسند. خداوند به شعیب نبی خطاب کرد که از اقوام تو صد هزار را عقاب خواهم کرد و چهل هزار از آنان تبهکاران و شصت هزار از نیکان! شعیب عرض کرد که خدایا وضع اشرار معلوم اما نیکان را چرا عذاب خواهی کرد فرمود زیرا آنها با اهل گناه سازش کردند و برای خدا بر تبهکاران خشم نمودند.» (وسائل الشیعه، وافی به نقل از رهبر، ۱۳۷۲).

۳- شرایط مراتب، احکام و آداب امر به معروف و نهی از منکر:

شرایط امر به معروف و نهی از منکر:

امر به معروف و نهی از منکر با وجود برخی شرایط واجب می‌باشد و در صورت نبود آن شرایط تکلیف ساقط می‌شود و آنها عبارتند از:

- ۱- کسی که امر یا نهی می‌کند بداند آنچه را که دیگری انجام می‌دهد حرام است و آنچه را ترک کرده واجب است پس هر کس نمی‌داند این عمل که او انجام می‌دهد عمل حرام است یا نه جلوگیری واجب نیست.
- ۲- احتمال بدهد امر یا نهی از او تاثیر دارد، بنابراین اگر می‌داند تاثیر ندارد امر و نهی واجب نیست.
- ۳- شخص گناهکار اصرار بر ادامه کار خود داشته باشد پس اگر معلوم شود یا گمان کند یا احتمال صحیح بدهد گناهکاری بنای ترک عمل را دارد و دوباره تکرار نمی‌کند، یا موفق به تکرار نمی‌شود، امر و نهی واجب نیست.
- ۴- امر و نهی، سبب ضرر جانی یا آبرویی یا ضرر مالی قابل توجه به خودش یا نزدیکان و همراهان یا سایر مومنان نباشد.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر:

برای امر به معروف و نهی از منکر مراتبی است که اگر با عمل به مرتبه پایین‌تر، مقصود حاصل شود، عمل به مرتبه بعدی جایز نیست و آن مراتب چنین است:

- ۱- با معصیت کار طوری عمل شود که بفهمد به سبب انجام آن گناه با او اینگونه عمل می‌شود مثل اینکه از او روبرگرداند یا با چهره عبوس با او برخورد کند، یا با او رفت و آمد نکند.
- ۲- امر و نهی با زبان، یعنی به کسی که واجبی را ترک کرده دستور دهد که واجب را به جا آورد و به گناهکار دستور دهد که گناه را ترک کند.
- ۳- استفاده از زور برای جلوگیری از منکر و برپایی واجب، یعنی زدن گناهکار (بنابر فتوای آیت الله خامنه‌ای مواردی که امر به معروف و نهی از منکر متوقف بر چیزی بیشتر از امر و نهی زبانی باشد، اگر در سرزمینی باشد که دارای نظام و حکومت اسلامی است به این فریضه اسلامی اهمیت داده میشود احتیاج به اذن حاکم و مسئولین ذریبط و پلیس محلی و دادگاههای صالح دارد)

احکام امر به معروف و نهی از منکر:

- ۱- فراگیری شرایط امر به معروف و نهی از منکر و موارد آن واجب است، تا انسان در امر و نهی مرتکب خلاف نشود.
- ۲- اگر بداند یا احتمال دهد که امر و نهی اش با تکرار موثر است واجب است تکرار کند.
- ۳- اگر بداند یا احتمال دهد که نهی او در حضور جمع موثر است نه تنهایی اگر انجام دهنده آن عمل را بطور آشکار انجام میدهد جایز بلکه واجب است او را در جمع نهی کند و اگر چنین نیست بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.

آداب امر به معروف و نهی از منکر:

مانند طبیعی دلسوز و پدري مهربان باشد.
قصد خود را خالص کند و تنها برای رضای خدا اقدام کند و عمل خود را از هر گونه برتری جویی پاک گرداند.
خود را پاک و منزّه نداند چه بسا همان که اکنون از او خطایی سرزده است، دارای صفات پسندیده‌ای باشد که مورد محبت الهی است، هر چند این عمل او هم اکنون ناپسند و مورد غضب الهی باشد.

۴- شرایط آمران به معروف و ناهیان از منکر:

خداوند اولین مقامی است که خود این امر را برپا داشته است: «ان الله یأمر بالعدل و الاحسان و ایتا، ذی القربی و ینهی عن الفحشا و المنکر و البغی».

امام صادق (ع): همانا خداوند فرمان می دهد عدل و احسان و بذل عطا به خویشاوندان و نهی از افعال زشت و منکر و ظلم. کسی (باید) امر به معروف و نهی از منکر کند که سه خصوصیت در او باشد: به آنچه فرمان می دهد، خود عمل کند و آن چه را نهی می کند، خود نیز ترک گوید، در امر و نهی خود عدالت را رعایت کند و در این امر و نهی، طریق ملامت پیش گیرد. (توجه دین به اصول روانشناسی و تربیتی)

پیامبر خدا (ص): کسی که بر کار خوبی فرمان می دهد، باید این کار را به شیوه خوبی انجام دهد.
امام سجاد (ع): منافق از بدی باز می دارد اما خود باز نمی ایستد و به کارهایی فرمان می دهد که خود عمل نمی کند. (ری شهری، ۱۳۷۹) [رطب خورده منع رطب کی کند].

قرآن کریم در آیاتی به نکوهش واعظ غیر متعظ پرداخته و می فرماید:
«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ * كَبُرَ مَقْنًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ.» (الصف - ۲ و ۳)
ای کسانی که ایمان آورده اید، چرا می گوئید آنچه را که خود عمل نمی کنید؟ خداوند سخت به خشم می آید از اینکه چیزی بگوئید که خود عمل نمی کنید.

«أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَ تَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَ أَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ.» (بقره - ۴۴)
آیا شما که کتاب را می خوانید، مردم را به نیکی فرمان می دهید و خود را از یاد می برید؟ چرا اندیشه نمی کنید؟
امام علی (ع): و النهوا عن المنکر و تناهوا عنه، فانما امرتم بالنهی بعد التناهی. (نهج البلاغه - خطبه ۱۰۵)
از زشتکاری نهی کنید و خود از آن باز ایستید؛ زیرا که شما فرمان دارید ابتدا خود از کار زشت باز ایستید و سپس دیگران را نهی کنید.

پیامبر خدا (ص): روز قیامت مردی را می آورند و در دوزخ می افکنند و روده هایش از شکمش بیرون می ریزد و در جهنم مانند خر آسیاب می چرخد. دوزخیان دور او را می گیرند و می گویند: فلانی چه شده است؟ مگر امر به معروف و نهی از منکر کردی؟ پاسخ می دهد، چرا به کارهای خوب فرمان می دادم اما خود عمل نمی کردم و از زشتی نهی می کردم لیکن خودم مرتکب آن می شدم. (ری شهری، ۱۳۷۹)

۵- آثار امر به معروف و نهی از منکر:

امر به معروف و نهی از منکر پدیده‌ای اجتماعی می باشد و ارزنده ترین آثار آن نیز در اجتماع نمود پیدا می کند از آن جمله:

الف. اجرای احکام اسلامی: امر به معروف و نهی از منکر به عنوان اصل (نظارت عمومی) یا ضمانت (ضمانت اجرایی) قوانین اسلام مطرح می‌باشد. بدین معنی که خداوند حکیم برای پیاده شدن قوانین حیات بخش اسلام، علاوه بر همه پیش‌بینی‌هایی که نموده نظارت بر حسن اجرای آن را به عهده فرد فرد جامعه اسلامی، از هر قشری نهاده است. بر این اساس هر مسلمانی با امر به معروف و نهی از منکر به اجرای صحیح احکام اسلام کمک کرده و در واقع یک نیروی اجرایی و ناظر جدی آن محسوب می‌شود.

ب: عدالت اجتماعی: نظارت عمومی بر حسن اجرای احکام عدالت گستر اسلام، زمینه فراگیری عدالت اجتماعی را فراهم

می‌سازد و ضمن تعدیل ثروتهای جامعه، زندگی عادلانه‌ای برای اقشار مختلف مردم فراهم خواهد ساخت. (عاملی، جلد ۱۱)

ج: سازندگی: با پیاده شدن اصل مهم امر به معروف و نهی از منکر هر یک از شهروندان جامعه اسلامی یکدیگر را به کار و تلاش و سازندگی ترغیب می‌نمایند و در نتیجه بندهای اسارت و وابستگی یکی پس از دیگری گسسته خواهد شد و مملکت اسلامی علاوه بر حیات معنوی، پرنشاط و آباد خواهد شد.

د: استواری نظام اسلامی: اگر امر به معروف و نهی از منکر در جامعه رواج یابد کمک شایانی به استحکام نظام اسلامی خواهد کرد، بدین میان که دولت‌مردان و کارگزاران حکومتی در برابر اعمال مردم احساس مسئولیت کرده تلاش خواهند کرد که آنان را به اجرای احکام الهی وادار نموده و از هر گونه سستی و کجی بازدارند و با حسن اجرای قوانین و بخشنامه‌های اسلامی در حوزه مسئولیت خویش، زیردستان و ارباب رجوع را نیز بدان سمت سوق دهند. از سوی دیگر مردم نیز بر عملکرد دولت نظارتی مستمر خواهند داشت و کارهای هر یک از مسئولان و ماموران دولتی را زیر ذره بین خواهند برد و با اظهار نظر خویش از راه های ممکن، آنان را بر پیاده کردن صحیح قوانین وادار خواهند ساخت. در این صورت اعتماد متقابل دولت و ملت به یکدیگر تقویت گشته با پشت گرمی به هم نظام حکومتی را تداوم خواهند بخشید. در این مورد حضرت باقر می‌فرمایند: به وسیله امر به معروف و نهی از منکر امر حکومت مستقیم می‌گردد.

ه: امنیت: هر جامعه‌ای برای پویایی و پایایی خود نیاز به آرامش و امنیت از جانب دشمنان داخلی و خارجی خویش دارد. در جامعه اسلامی یکی از آثار ارزشمند امر به معروف و نهی از منکر کمک به تامین امنیت راهها و مرزها از شر دشمنان درونی و برونی است. به وسیله امر به معروف و نهی از منکر اشرار و راهزنان دست از شرارت برداشته یا به وسیله دیگر آنان را سر جای خود خواهند نشاند و امنیت داخل به ویژه راه‌ها تامین خواهد شد. همچنین مسلمانان در صورت تهاجم و تهدید دشمنان اسلام با سفارش یکدیگر به استقامت و پایداری و شکر در جهاد دشمنان خود را سر جایشان نشانده و حق خویش را باز می‌ستانند. امام پنجم در این باره می‌فرمایند: به وسیله امر به معروف و نهی از منکر راه‌ها امن می‌گردد و از دشمنان انتقام گرفته می‌شود.

و: خیر و سلامتی: سلامتی جامعه و فراوانی خیر و برکت ششمین اثر امر به معروف و نهی از منکر که در سخن گهربار حضرت رسول اکرم آمده است: امت من تا زمانی که امر به معروف و نهی از منکر کنند در خیر و سلامتی‌اند.

ح: تضعیف جبهه نفاق: منافقین در جبهه داخلی با حربه امر به معروف و نهی از منکر با اسلام به ستیز برمی‌خیزند و مومنان باید با سلاح امر به معروف و نهی از منکر به پیکار آنان روند.

ط: پاکیزگی کسب و کار: با امر به معروف و نهی از منکر راههای صحیح کسب و کار و تجارت و پیشرفت صنعت هموار گشته و هر کسی در خور استعداد خویش به امرار معاش می‌پردازد و از طرفی بیکاری و گران فروشی احتکار و اختلاس، کسب و کار انحرافی و زیان آور ریشه کن گشته کسب و درآمد مردم حلال و پاکیزه می‌گردد. حضرت باقر در این باره می‌فرماید: به وسیله امر به معروف و نهی از منکر کسب‌ها حلال می‌شود. (عاملی، جلد ۱۱)

ظ: مصلحت عمومی جامعه و طرد ناهلان از پست‌های کلیدی: حضرت علی در این راستا می‌فرمایند: خداوند امر به معروف را برای اصلاح توده‌های ناآگاه و نهی از منکر را برای بازداشتن بی‌خردان واجب کرده است. (نهج البلاغه، حکمت ۲۵۲)

۶- تولید علم و نهضت نرم افزاری:

یکی از مراکز مهم تولید علم می‌تواند دانشگاه‌ها باشد و بعبارت دیگر در فرآیند تولید علم و نهضت نرم‌افزاری، اساس و محور نیروی انسانی متعهد و کارآمد می‌باشد که تربیت آنها عمدتاً برعهده دانشگاه‌هاست و باید توجه داشت که توسعه پیشرفت و تحول‌سازنده در همه جوامع از توسعه علمی آغاز می‌شود، اگر علم توسعه پیدا کند و فرهنگ تولید علم نهادینه شود اقتصاد و مدیریت و ... هم توسعه می‌یابد و لازمه توسعه علمی تولید علم است و دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی بعنوان نهادهای علمی پایگاه و خاستگاه توسعه علمی محسوب می‌شوند و فرآیند تولید، انتقال، توزیع و ترویج علم و دانش عمدتاً در دانشگاه‌ها شکل می‌گیرد و البته یکی از عوامل اصلی زمینه‌ساز برای تولید علم سالم سازی گفتگوها و تشکیل کرسی‌های نظریه‌پردازی و نهادسازی برای پاسخگویی به پرسشها و تلاش برای بومی‌سازی علوم خصوصاً علوم انسانی مانند جامعه‌شناسی مشاوره حقوق و علوم سیاسی و مدیریت و ... و با حفظ ارزشها و مشاوره حقوق و علوم سیاسی و مدیریت و ... و با حفظ ارزشها و اصول اعتقادی و مذهبی می‌باشد. انقلاب اسلامی در حقیقت احیاگر نهضت تولدی علم در جهان اسلام بوده و بسیاری از مسلمانان جهان چشم امید به پیشرفت‌های جمهوری اسلامی دوخته‌اند و لذا باید از این فرصت و موهبت الهی استفاده کرده و بجای تقلید کورکورانه از غرب، خوددنبال تولید علم در همه قلمروهای علوم، مانند علوم و رشته‌های نظری و عملی و علوم پایه و علوم کاربردی و علوم انسانی و اجتماعی بوده و میان علوم نظری و عملی پیوند برقرار نموده تا بتوانیم از علوم نظری بصورت کاربردی برای تولید فناوری و خدمت به توسعه و پیشرفت جامعه استفاده نماییم چرا که توسعه فناوری نیز مستلزم تولید علم و توسعه علمی می‌باشد.

مقام معظم رهبری در این مورد می‌فرماید: «دانشگاه باید بتواند یک جنبش نرم‌افزاری همه‌جانبه و عمیق در اختیار این کشور و این ملت بگذارد تا آن کسانی که اهل کار و تلاش هستند با پیشنهادها و با قالبها و نوآوریهای علمی خود بتوانند بنای حقیقی یک جامعه آباد و عادلانه مبتنی بر تفکرات و ارزشهای اسلامی را بالا ببرند» (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، ۱۳۸۴)

۷- نقش نهاد آموزش و مراکز علمی:

در این خصوص می‌توان به راه‌کارهای زیر اشاره نمود: برگزاری نشستهای علمی در مراکز آموزشی با هدف تقویت روحیه‌ی اعتماد به نفس و عزت نفس در بین پسران و دختران جوان، جلوگیری از آموزش کیفیت و شیوه‌های صحیح نهادینه کردن ارزشهای الهی در خانواده، در محیط کار و آموزش در مراکز تفریح و ورزش پرهیز از تحمیل عقاید و ارزشها بدون استدلال و رعایت شخصیت و حقوق الهی جوانان در جهت فراهم آوردن فضایی علمی و صمیمی آموزش و توجیه متخصصان و فعالان در عرصه‌ی تهیه‌ی برنامه‌های کلان توسعه اجتماعی، ضرورت وجود یک برنامه‌ی جامع فرهنگی و ...

۸- نقش دانشگاه در ترویج و توسعه امر به معروف و نهی از منکر:

نقش و اهمیت دانشگاه در دوران اخیر در هدایت و اداره امور جامعه و ایجاد تحولات اساسی در راستای رشد علمی و فرهنگی در کشور بر همگان روشن و مبرهن است. با اهمیتی که دانشگاه در تولید و نهادینه کردن بسیاری از قاعد و هنجارها دارد توجه به فرآیندهای ایجاد این قواعد و هنجارها و تبیین نظام فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. همسوسازی و هدایت این فرآیندها و راهکارها در جهت ارتقاء فعالیت‌های فرهنگی و ارزیابی وضعیت فرهنگی سیاسی و دینی دانشگاه‌ها در جهت اصلاح وضع کنونی یک ضرورت قطعی می‌باشد که عدم توجه به آن مانعی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و مهمتر از همه در رشد فرهنگی کشور محسوب می‌گردد. دانشگاه‌ها می‌توانند مرکزی باشند برای تمام ترقیات و تمام پیشرفتهای کشور و می‌توانند مرکزی باشند برای تمام انحرافات و انحطاطات. لذا باتوجه به اهمیت نقش دانشگاه در اعتلای معرفت دینی، حفظ و زنده نگاه داشتن ارزش‌های دینی و سیره بزرگان دین تقویت و شناساندن عناصر و مولفه‌های هویت ملی، لازم است که این نهاد اجتماعی به اهمیت نقش خود در احیا ترویج و توسعه امر به معروف و نهی از منکر واقف گردد و با بکارگیری علوم، دانش و فن‌آوریها و هنر برای توسعه و ترویج این دو فریضه الهی فعالیت‌های لازم را در جهت ارتقاء سطح آگاهی دانشجویان انجام دهد چرا که این دانشجویان هستند که اگر در دانشگاه مطابق با اصول اسلامی اصولی از قبیل امر به معروف و نهی از منکر تربیتی شوند و وظایف و مسئولیت‌های خود را در این خصوص بدانند می‌توانند پایه‌های یک جامعه

اسلامی را بنا نهند. پس با توجه به مسئولیت خطیر دانشگاهها در ایجاد جامعه اسلامی بر دانشگاه و دانشگاهیان واجب است که خود با پیروی از این فریضه الهی در جهت فراهم ساختن محیطی برای توسعه این امر مقدس چه در داخل و چه در خارج از دانشگاه کوشش لازم را انجام دهند.

۹- تدابیر سازنده در مراکز علمی و آموزشی:

اگر برای ایام فراغت جوانان تدابیر صحیحی اندیشیده نشود، زمینه انحرافات زیادی پیش می‌آید که جامعه نیز تهدید می‌کند. از جمله تدابیری که می‌توان به آنها اندیشید و به مرحله‌ی عمل در آورد عبارتند از:

- ۱- ایجاد نمایشگاههای علمی و هنری و بازدیدهای سازنده
- ۲- ایجاد مسابقات ورزشی و علمی
- ۳- ایجاد تنوع در آموزشهای علمی، هنری، ورزشی، فرهنگی و ...
- ۴- پخش فیلمهای مفید
- ۵- آشنایی با مفاخر
- ۶- فعالیت در زمینه معروفهای سیاسی و اجتماعی
- ۷- ایجاد اشتغال و آموزش دادن مهارتهای فنی و کار آفرین
- ۸- توجه به اقامه نماز (نه در حد پخش اذان)
- ۹- توجه و نظارت اسلامی بر رفتار و کردار تعلیم دهندگان
- ۱۰- استفاده از نظرات و ایده‌های دانشجویان در نصب تابلوهای تبلیغی
- ۱۱- تشویق افراد و عناصر برجسته و تنبیه افراد فاسد
- ۱۲- زمینه‌سازی برای امر به معروف و نهی از منکر
- ۱۳- رایاه و تبلیغ چهره‌های موفق و الگو
- ۱۴- معرفی مراکز علمی موفق، تهیهی فیلمها و برنامه‌های مستند از نحوه‌ی تاثیرات مثبت انجام این فریضه‌ی الهی
- ۱۵- رایاه دیدگاههای واحد و ایجاد وحد رویه در این خصوص
- ۱۶- رایاه‌ی شعارها و ضرب المثلهای مثبت
- ۱۷- تهییج احساسات عمومی مردم نسبت به پاس داشت ارزشها
- ۱۸- توجه به فعالیتهای ویرانگر دشمن و مساله‌ی تهاجم رهنگی
- ۱۹- تبیین جایگاه والای این فریضه در فرهنگ اسلامی
- ۲۰- انعکاس اخبار مستمر و صحیح پیرامون گزارشهای ناهنجاریها و انحرافات اجتماعی و اخلاقی و ریشه یابی آنها در فرهنگ غربی
- ۲۱- تهیه مقدمات و برگزاری مناظرات علمی، فرهنگی و هنرهای بین کارشناسان با گرایشات مختلف و فراگیر کردن فرهنگ نقد و بررسی درخصوص اجراء این فریضه الهی
- ۲۲- آموزش مراحل و کیفیت امر به معروف و نهی از منکر

۱۰- نتیجه‌گیری:

انسان از قدیمی‌ترین روزگار حیات خویش، مدت واحدی بوده است و تنظیم روابط انسانی براساس وحدت اجتماعی، همواره از آرمانهای مقدس او می‌باشد. در جوامع بشری، رشد و اجتماعی بودن، تکامل تدریجی داشته است، بنابراین فلسفه‌ی ارسال پیامبران الهی برای این است که با اختلافات تعارضات انحرافات و آسیبهایی که اجتماع بشری را تهدید می‌کند برخورد شود تا همواره جامعه‌ی انسانی در مسیر اهی خویش هدایت گردد. آن چه مهم به نظر می‌آید آن است که در یک جامعه‌ی الهی کیفیت ارتباط سالم و حیات بخش و تضمین کننده‌ی سعادت جامعه باید براساس آموزه‌های الهی تبیین و تحقق یابد. بر این اساس برای ضمانت اجرای حکام اجتماعی در اسلام، دو راه کار مهم در نظر گرفته شده است: «یکی وجود سازمان حکومتی

اسلام که موظف به حفظ شاعر عمومی دین حدود آنهاست و دیگری انجام فریضه‌ای امر به معروف و نهی از منکر که بر تمام مسلمین واجب است.» جوامع بشری در طول تاریخ خود با مشکلات انحرافات و آسیب‌های زیادی روبرو بوده‌اند بنابراین راه کارهای اسلامی برای معالجه‌ی این انحرافات و نابسامانیها براساس آموزه‌های قرآن کریم عبارتند از:

۱. گسترش تعلیم و تربیت دینی و تعمیم تبلیغات مذهبی بخصوص در مراکز آموزشی ۲. تعمیق و گسترش عنصر بصیرت. در اندیشه‌ی اسلامی ارتباط مستمر بین آحاد جامعه با رهبری که براساس تقوا خواهد بود می‌تواند در نهایت جامعه را به سمت فلاح و رستگاری و سعادت رهنمون گردد و اشکال عمده‌ی جوامع اسلامی چه در عصر امامت و چه در عصر غیبت امام زمان (ع) این بود که این ارتباط مستمر قطع گردیده است. بنابراین اگر بخواهیم آثار امر به معروف و نهی از منکر را در جامعه مشاهده کنیم باید مقدمات و وسایل اثر بخشی در وصول به آنان و امکانات هدایت جامع را فراهم نماییم که مهمترین و بزرگترین وسایل تاثیر، قدرت و مهمترین نهاد تاثیر گذار مراکز آموزشی و پژوهشی می‌باشد. امر به معروف و نهی از منکر وظیفه‌ی همگان بوده یک عزم ملی می‌طلبد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که در مراکز آموزش عالی و علمی و پژوهشی توجه بیشتری نسبت به امور تحقیقی در زمینه امر به معروف و نهی از منکر گردد. از انجایی که مدرسین می‌توانند تاثیر زیادی در تاثیر پذیری دانشجو داشته باشد، بنابراین شایسته است که در این زمینه سرمایه‌گذاری بیشتری انجام گیرد که اساتید، فقط در فکر انتقال دانش نباشند. از طرف دیگر برگزاری این گونه همایش‌ها هر چند باعث نوشتن مقالات مروری توسط افراد شود خود تلنگری بر پیکره‌ی وجودی افراد است تا اهمیت امر و نهی را فراموش نکنند زیرا سعادت بشری در همسویی با عمل به این دو می‌باشد.

منابع:

- اشتهاردی، عبدوس: فرازهایی برجسته از سیره امامان شیعه، دفتر تبلیغات اسلامی قم، ۱۳۷۲، ص ۲۷۹
اکبری زادگان، نوروز: عاشورا خروش بیداری، نشر شهید فهمیده، ۱۳۸۲.
امر به معروف و نهی از منکر، مرکز تحقیقات و پژوهش مع. امر به معروف و نهی از منکر نمسا، انتشارات پرتو واقعه، سال ۱۳۸۳
ابویی مهریزی، حسین (۱۳۸۶)، نقش امر به معروف و نهی از منکر در سلامت، ویژه‌نامه اولین همایش بهداشت در آموزه‌های پیامبر اعظم (ص) دوره ۶
تبیان، دفتر بیست و یکم، ص ۲۶۳، ۶/۱۱/۷
سایت جهاد دانشگاهی، حسینی و همکاران، (۱۳۸۴) آسیب شناسی امر به معروف و نهی از منکر با نظر به تجارب تاریخی
جوادی آملی، آیت الله شکوفایی عقل در پرتو نهضت حسینی، نشر اسراء ۱۳۸۱
خمینی (رحمت الله علیه)، امام: تبیان، امر به معروف و نهی از منکر، دفتر بیست و یکم، موسسه نشر آثار امام ۱۳۸۲
خمینی (رحمه الله) امام: آداب الصلاه، موسسه تنظیم و نشر آثار امام، ج اول، ۱۳۷۰، ص ۲۷۳
دادسرای مبارزه با مواد مخدر: شیوه‌های صحیح امر به معروف و نهی از منکر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۶
دادسرای مبارزه با مواد مخدر و منکرات: شیوه‌های صحیح امر به معروف و نهی از منکر، سازمان تبلیغات اسلامی، ج سوم ۱۳۷۶، ص ۲۰۲
روضه‌ی کافی، ص ۹۳
ستاد احیا امر به معروف و نهی از منکر: پیکار با منکر در سیره‌ی ابرار، ج ۲، ۱۳۷۶، ص ۱۸۶ و ۱۸۵
طباطبایی، مرحوم علامه محمد حسین: تفسیر المیزان، ترجمه فارسی، ج ۴، ص ۱۵۶
کورانی، علی: امر به معروف و نهی از منکر، تهران دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ج ۱۳۷۱، ص ۵ و ۶
کورانی، علی، امر به معروف و نهی از منکر، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۱
نهج البلاغه: ترجمه دشتی، خطبه ۱۹۳ (قاصه)
ولایتی علی اکبر (۱۳۸۵)، پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، چاپ سوم، تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، جلد ۲، ص ۱۶۱ - ۱۶.